

Võru valla arengukava 2020-2030

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Võru valla arengueeldused	4
1.1. Asend	4
1.2. Rahvastik	5
1.3. Peamised valla arengut mõjutavad väljakutsed	6
2. Valla strateegia aastani 2030	8
2.1. Visioon ja strateegilised programmid	8
2.2. Meetmed ja tegevused	9
2.3. Strateegiakaart	13
3. Arengukava rakendamine	15

Lisa 1: Valla hetkeolukorra lühiülevaade (eraldi dokument)

Lisa 2: Valla investeeringute kava (eraldi dokument)

Sissejuhatus

Ligi 11 000¹ elanikuga Võru vald on omavalitsusüksus Võru maakonnas, mis moodustati 21. oktoobril 2017. aastal Lasva, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina ja Võru valla ühinemise tulemusena. Võru valla näol on tegu nn rõngasvallaga, mis ümbritseb maakonnakeskust Võru linna. Valla pindala on 952 ruutkilomeetrit. Nii pindalalt kui ka elanike arvult on tegu Eesti keskmisest suurema omavalitsusüksusega².

Käesolev dokument on haldusreformi järgse Võru valla esimene arengukava, kus määratletakse omavalitsusüksuse peamised fookuse ja arengusuunad järgnevateks aastateks. Arengukava põhidokument koosneb kolmest osast. Esimeses osas on kajastatud Võru valla arengueeldused ning valla arengut mõjutavad peamised väljakutsed. Teises osas on välja toodud valla arengustrateegia – visioon ja selle täitmiseks rakendatavad programmid ning meetmed ja tegevused. Kolmandaks peatükiks on arengukava rakendamine, kus käsitletakse arengukava seiret. Arengukava lisas 1 on välja toodud valla toimekeskkonna analüüs ning lisas 2 investeringute kava, mis on aluseks eelarvestrateegiale.

Võru valla arengukava aluseks on võetud seniste omavalitsusüksuste arengudokumendid ning ühinemislepingud³. Oluliseks sisendiks on ka erinevad arengukava koostamise protsessi raames toimunud arutelud ja küsitlused.

---

¹ siin ja edaspidi – rahvastikuregistri andmed

² mediaanomavalitsuse pindala on ca 550 km², elanike arv ca 7700

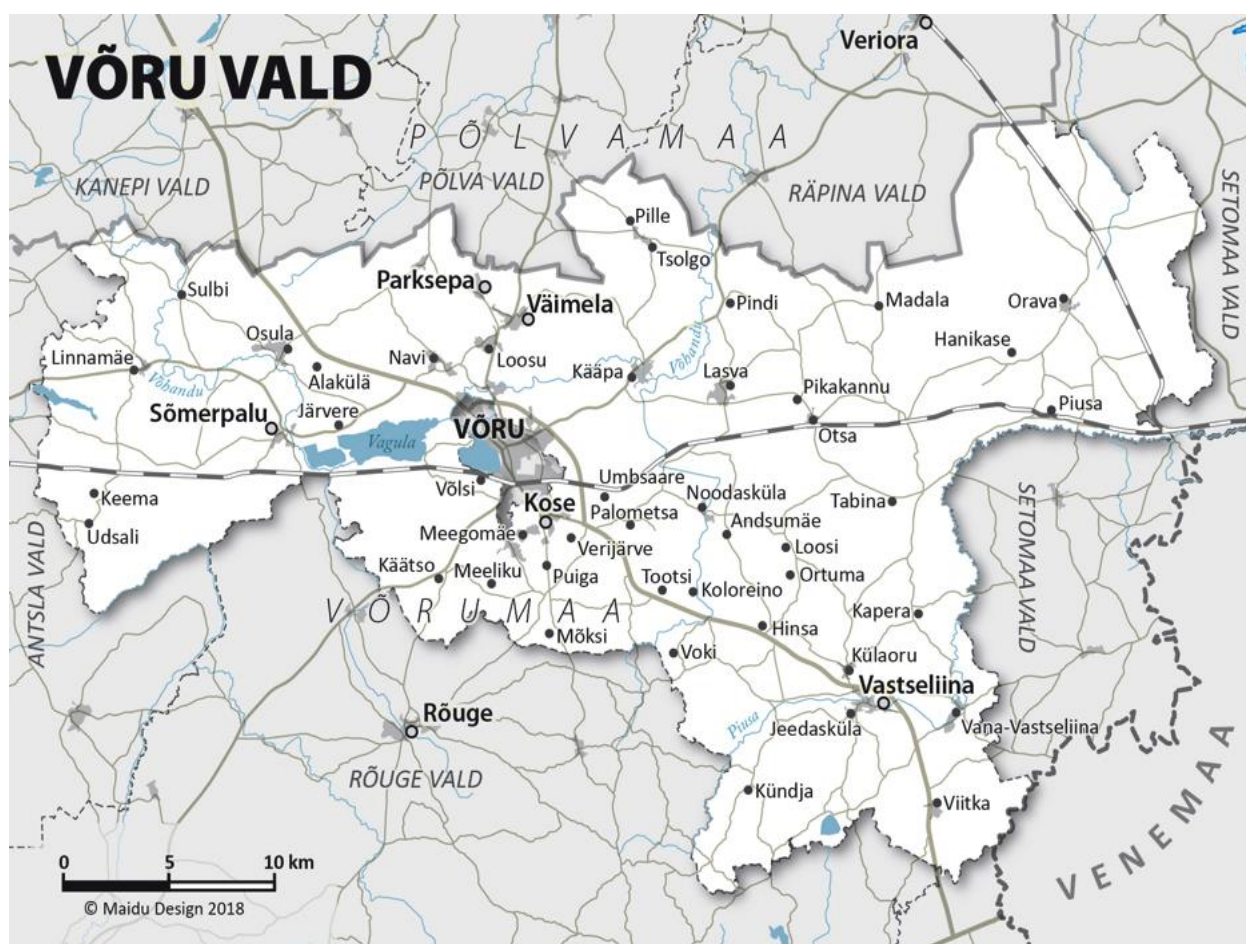
³ haldusreformi nn vabatahtlikus faasis toimus kaks ühinemist - Lasva, Sõmerpalu ja Võru vald ühinesid Võru vallaks ning Orava ja Vastseliina vald Vastseliina vallaks

1. Võru valla arengueeldused

1.1. Asend

Võru vald (joonis 1) moodustus 2017. aastal toimunud haldusreformi tulemusel viiest omavalitsusüksusest: Lasva vald (u 1700 elanikku), Orava vald (u 700 elanikku), Sõmerpalu vald (u 1800 elanikku), Vastseliina vald (u 2000 elanikku) ja Võru vald (u 4800 elanikku). Haldusreformi tulemusena muutus ka maakonnapiir, kuna varasemalt kuulus Orava vald Põlva maakonna koosseisu.

Võru valla naaberomavalitsused on läänes Antsla vald, põhjas Kanepi, Põlva ja Räpina vald, idas Setomaa ning lõunas Rõuge vald ja riigipiiri taga Vene Föderatsioon. Võru linna kaugus Tallinnast on u 250 km ja Tartust u 70 km.

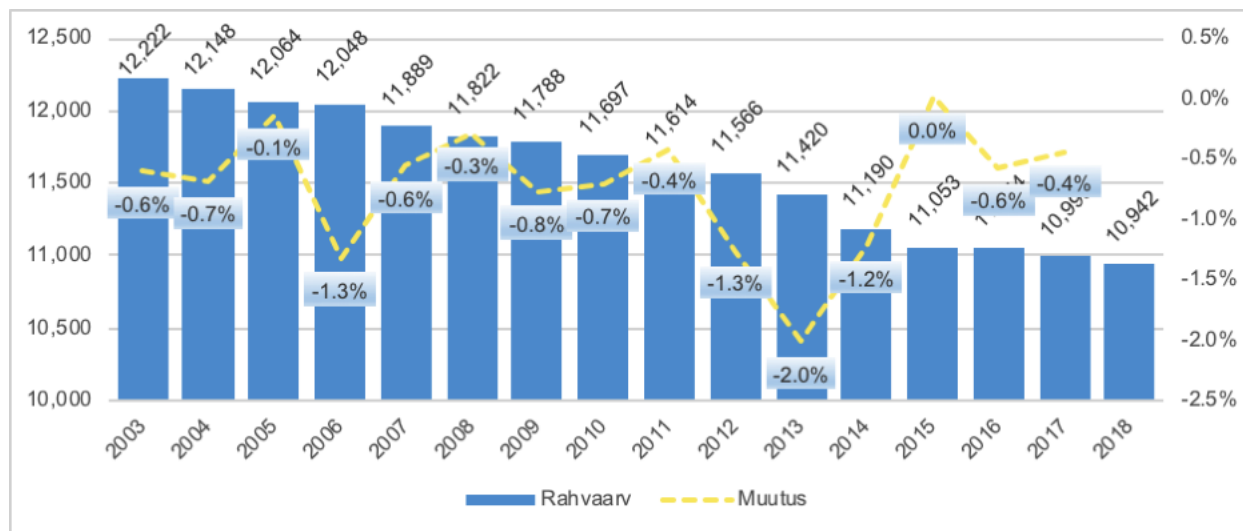

Joonis 1. Võru valla paiknemine

Võru vallas on 186 asustusüksust – viis alevikku (Vastseliina, Parksepa, Kose, Väimela ja Sõmerpalu) ja 181 küla. Valla administratiivkeskus paikneb Võru linnas. Kogu valla territooriumi peamiseks tõmbekeskuseks on Võru linn, kuhu valla elanikud liiguvad tööle ja erinevaid teenuseid tarbima. Kodu lähedalt on võimalik saada teenuseid nagu alus- ja põhiharidus, huvitegevus, sotsiaalteenused, perearst ja erasektori pakutavad teenused (kaubandus jms). Laiemas vaates on vallaelanikele oluliseks tõmbekeskuseks ka Lõuna-Eesti keskus Tartu.

1.2. Rahvastik

Võru vallas elas rahvastikuregistri andmetel 2020. aasta alguse seisuga 10 857 inimest, maakonna elanike arv kokku oli ligi 35 500. Viimasel viieteistkümnel aastal on elanike arv Võru vallas valdavalt vähenenud, keskmiselt 0,7% võrra aastas (joonis 2).

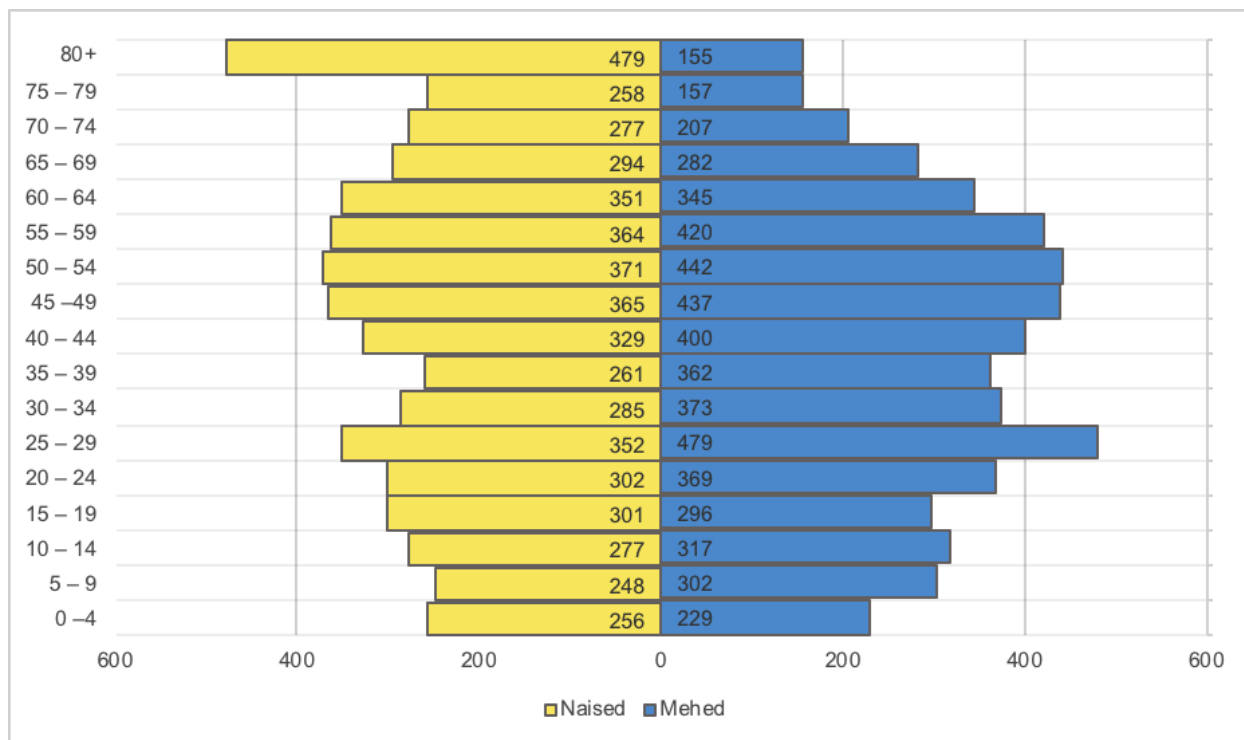
Joonis 2. Rahvaarv Võru vallas 2003-2018 (rahvastikuregister)

Rahvaarvu muutus Võru valla piirkondades on olnud erinev. Kui endises Võrus vallas ja Lasva vallas vähenes elanike arv viimase 10 aastaga kokku vaid 4%, siis endises Vastseliina vallas vähenes see 9%, Sõmerpalu vallas 11% ja Orava vallas 16%.

Perioodil 2013-2019 on aastas keskmiselt sündinud 100 last ja surnud 142 inimest. ehk loomuliku iibe tulemusena on rahvaarv vähenenud u 45 elaniku võrra aastas. Summaarne sündimuskordaja on allpool rahvastiku taastevõime taset. Sündide rohketal aastatel 2015. ja 2016. kerkis see siiski üle Eesti keskmise, olles enam kui 1,7 last fertiilses eas naise kohta. Haldusreformieelses Võru vallas sündis viimasel viiel aastal keskmisel 41 last, Vastseliinas 20 last, Lasvas ja Sõmerpalus mõlemas 16-17 last ning Orava vallas 5 last. Ühinenud Võru vallas sündis 2018. aastal 96 last ning 2019. aastal 98 last.

Kui rahvaarvu kahanemist vallas on lisaks negatiivsele loomulikule iibele pikemat aega võimendanud ka negatiivne rändeiive, siis aastate 2015-2019 kokkuvõttes on väljaränne peaaegu peatunud. Kui veidi varasemat perioodi vaates (2013-2017) on aastas keskmiselt lahkunud u 50 elanikku, siis 2019. aastal oli rändeiive pigem positiivne ning juurde tuli u 50 elanikku.

Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus Võru vallas tervikuna on välja toodud joonisel 3. Kuigi valla elanikkond on võrreldes Eesti keskmise maaomavalitsusega küllalt noor, on nooremad vanuserühmad (0-19) siiski väiksemad kui vanuserühmad 45-64, mis tähendab, et tegemist on vananeva rahvastikuga, kus eakate arvukus hakkab lähiaastatel nii suhtes muudesse vanuserühmadesse kui ka absoluutväärtuses kasvama.

Joonis 3. Rahvastiku soolis-vanused jaotus Võru vallas seisuga 01.01.2018 (Allikas: Rahvastikuregister)

Tulenevalt vanuselise jaotusest tuleb lähimal kümnendil enam tähelepanu pöörata teenuste osutamisele eakale elanikkonnale. Nõudluse suurenemist alus- ja üldhariduses pole oodata, arvestada tuleb piirkondlikke erinevusi. Põhjalikum rahvastikuanalüüs on välja toodud arengukava lisas 1 (toimekeskkonna analüüs).

1.3. Peamised valla arengut mõjutavad väljakutsed

Võru valla arenguid mõjutavad järgnevatel aastatel mitmed väljakutsed. Valla arengu kavandamisel tuleb arvestada mh järgmiste teemadega:

- ühtse ning koostööle orienteeritud valla arendamine;
- heal tasemel kohapealsete teenuste tagamine valla erinevates piirkondades lähtudes vajaduspõhisusest;
- hea elu- ja ettevõtluskeskkonna loomine, sh kaasaegse taristu tagamine.

Ühtse ja koostööle orienteeritud valla arendamine

Haldusreformi raames moodustasid uue Võru valla viis erinevat omavalitsust, kellel olid oma praktikad nii teenuste osutamisel kui ka juhtimise korraldamisel. Seni keskmiselt 2000 elanikuga ning 200 km² suuruse pindalaga omavalitsusüksuste asemel tekkis ligi 11 000 elaniku ning 1000 km² suuruse territooriumiga vald. Ühtsetest põhimõtetest lähtuva ning tugeva meie-tundega valla loomine on vähemalt esimestel haldusreformi järgsetel aastatel valla üks olulisemaid väljakutseid. Meie-tunde loomisel on oluline aga jätkuvalt toetada ka piirkondlike eripärade säilitamist ning edasiarendamist, nt traditsiooniliste sündmuste korraldamist.

Võru valla eripäraks on nn rõngasvalla staatus – valla keskuseks on Võru linn, mis on eraldi omavalitsusüksus. Võru linn on tõmbekeskuseks kogu vallale, elanikud liiguvad

sinna nii tööle kui ka erinevaid teenuseid tarbima. Sellest lähtuvalt pole võimalik Võru valla arenguid kavandada ilma Võru linnata. Nii spetsialiseeritud teenuseid (nt tervishoid, huviharidus) kui ka suuremaid investeeringuid (nt suuremad vaba aja rajatised, sotsiaalhoolekande asutused) on otstarbekas kavandada koostöös Võru linna ja ka teiste naaberomavalitsustega. Samuti ei saa Võru valla rahvastiku jätkusuutlikkus olla tagatud ainult valglinnastumise ja Võru linna arvelt, koostöös maakonnakeskuse ja teiste partneritega on vaja ühiselt luua keskkond, kuhu tahaks noored jääda ja tagasi tulla ning ka inimesed ja ettevõtted teistest piirkondadest ümber paikneda.

Heal tasemel kohapealsete teenuste tagamine valla erinevates piirkondades lähtudes vajaduspõhisusest

Peamised valla poolt osutatavad kohalikud avalikud teenused (alusharidus, põhiharidus, huvitegevus, kultuuriline teenindamine, raamatukoguteenus, sotsiaalteenused) on valla elanikele kättesaadavad valla erinevates piirkondades asuvate väiksemate keskuste baasil. Teenuste pakkumisel on valla peamine ülesanne ka haldusreformi järgselt tagada heal tasemel teenuste kättesaadavus kõigis piirkondades, mis tähendab, et panustada tuleb kõikidesse senistesse keskustesse. Seejuures peab aga lähtuma piirkondade eripärast, vajaduspõhisusest ning ressursside mõistlikust kasutusest, mis tähendab, et väiksemates keskustes võib olla otstarbekas nt erinevad teenused ja tegevusvõimalused koondada ühte kohta või viia ühtse juhtimise alla jne. Teatud teenuseid (nt kommunaalmajandus) on mõistlik koordineerida ja arendada keskselt ühendades senised väiksemad üksused ja praktikad suuremaks ning võimekamaks tervet valda teenindavaks koosluseks.

Eraldi tuleb tähelepanu pöörata e-teenuste ja paindlike ning mobiilsete lahenduste arendamisele, mis võimaldavad ressursse otstarbekalt kasutada. Võimalusel võivad teenuseid osutada ka nt kohalikud kolmanda sektori asutused, valla ülesanne on neile tagada valmisoleku ja pädevuse olemasolul vajalik tugi.

Hea elu- ja ettevõtluskeskkonna loomine, sh kaasaegse taristu tagamine

Võru valla piirkondadel on oma eripära ning taust. Nt oli haldusreformi eelne Võru vald rõngasvallana eelkõige maakonnakeskusega seotud nn elukeskkonna piirkond, endine Sõmerpalu vald aga tugev tööstuspiirkond. Piirkonna tuntumad turismiobjektid jäid kaugematesse piirkondadesse – Vastseliina (Vastseliina Piiskopilinnus) ja Orava (Piusa külastuskeskus) valda. Kõigi piirkondade arenguks hea elu- ja ettevõtluskeskkonnana on aga vajalik kaasaegne taristu – eelkõige aastaringiselt läbitavad, heas korras ning hooldatud teed ning kiire internetiühendus. Nende tagamine kõigis valla piirkondades on lähima kümnendi üks suuremaid väljakutseid.

Lisaks teedele ning internetiühendusele on olulisteks väljakutseteks ka muu taristu rajamine või kaasajastamine, sh nt kaasaegse veeteenuse ja tänavavalgustuse tagamine, seda eelkõige tiheasustatud piirkondades. Eraldi teemaks on vajaduspõhise ühistranspordi korraldamine, mida tuleb teha koostöös teiste omavalitsustega.

2. Valla strateegia aastani 2030

Valla strateegia eesmärgiks on määratleda selged fookused, kuhu lähiaastatel panustatakse. Kuna Võru vald on tekkinud viie omavalitsusüksuse ühinemisel ning tegu on rõngasvallaga, on eriti oluline ka valla ühtse identiteedi arendamine ning koostöö.

Võru valla strateegia aluseks on nii peamised väljakutsed (vt ka p 1.3) kui ka varasemates arengukavades ja ühinemislepingutes toodud suunad. Valla tulevikusuunad on kokku võetud visiooni ja viie strateegilise programmiga, mis kirjeldavad soovitud olukorda aastaks 2030 (p 2.1). Visiooni ja soovitud seisund poole liikumine on kavandatud läbi meetmete ning tegevuste (p 2.2). Seosed visiooni, eesmärkide ja meetmete vahel on kokku võetud strateegiakaardiga (p 2.3).

2.1. Visioon ja strateegilised programmid

Visioon aastaks 2030

Võru vald on suurepärase elukeskkonnaga, tugev, arukas ja uuendustele avatud omavalitsus, mida iseloomustavad:

- koostegemine ja tugev „meie-tunne“;
- tublid ja tõhusad teenuskeskused;
- mitmekesised ja tervist edendavad vaba aja veetmise võimalused;
- kaasaegne taristu ja heakorrastatud avalik ruum;
- tugev ettevõtlus ja „piirkonnaülesed pärlid“.

Visiooni poole liikumine toimub läbi viie programmi (P):

P1: „Koostöö ja „meie-tunne“

Soovitud seisund:

Võru vald on ühtne ja tugeva meie-tundega vald, mis teeb tihedat koostööd Võru linna, teiste omavalitsusüksuste, riigi, ettevõtjate, kogukondade ja kohalike elanikega.

Programmi tegevussuundadeks on:

- koostöö riigi, maakonnakeskuse ja teiste omavalitsustega piirkonnaülesete investeringute ja arendustegevuste elluviimiseks;
- koostöö kogukondade, III sektori ja eraettevõtjatega teenuste osutamisel;
- ühistunde ja identiteedi tugevdamine valla erinevate piirkondade sidumiseks.

Programm on kõiki tegevusvaldkondi ning meetmeid läbiv, koostööd tehakse nii teenuste kui ka taristu arendamisel.

P2: „Tublid ja tõhusad teenuskeskused“

Soovitud seisund:

Võru valla kõigis piirkondades on kättesaadavad peamised avalikud teenused, mis on heal tasemel ning vajaduspõhiselt ja tõhusalt korraldatud.

Programmi raames rakendatavateks meetmeteks on:

- hariduse ja noorsootöö arendamine (meede 1);
- kultuuri, spordi, rahvatervise ja vaba aja võimaluste arendamine (meede 2);
- sotsiaalhoolekande ja tervishoiu arendamine (meede 3).

P3: „Tervislik vaba aeg“

Soovitud seisund:

Võru vallas on mitmekesised spordi- ja rekreatsioonivõimalused kõigile ea- ja huvigruppidele. Vallas tegeletakse tulemuslikult terviseedenduse ja -teadlikkusega. Võru valla inimesed on terved.

Programmi raames rakendatavateks meetmeteks on:

- kultuuri, spordi, rahvatervise ja vaba aja võimaluste arendamine (meede 2);
- taristu ja avaliku ruumi arendamine (meede 4).

P4: „Kaasaegne taristu ja heakorrastatud avalik ruum“

Soovitud seisund:

Võru valla teed on heas korras ja hooldatud, tagatud on ühendused maakonnakeskuse ja kohalike keskustega. Kõigile soovijatele on tagatud kiire internetiühendus. Valla kommunaalmajandus on kaasaegne, vajaduspõhiselt korraldatud ja energiasäästlik. Valla avalik ruum on kaasajastatud, vald on ilus ja heakorrastatud. Valla elanikud on keskkonnateadlikud.

Programmi raames rakendavaks meetmeks on:

- taristu ja avaliku ruumi arendamine (meede 4).

P5: „Tugev ettevõtlus ja piirkonnaülesed pärlid“

Soovitud seisund:

Võru valda iseloomustab tugev ning kõrge lisandväärtusega ettevõtlus. Piirkonna tunnusobjektid (Vastseliina piiskopilinnus, Piusa külastuskeskus) on välja arendatud rahvusvahelise mõjuga külastuskohtadeks. Vallas on kaasaegsed kaugtöövõimalused. Ettevõtluse arenguks on tagatud heal tasemel taristu. Vallas on arenenud ettevõtlus- ja turismivõrgustikud.

Programmi raames rakendatavateks meetmeteks on:

- taristu ja avaliku ruumi arendamine (meede 4);
- ettevõtluse arendamine (meede 5).

Kõiki programme toetab läbivalt kaasav ja kaasaegne juhtimine. Strateegia läbivateks tegevusprintsipiideks on uuenduslikkus ja keskkonnasõbralikkus.

2.2. Meetmed ja tegevused

Visiooni poole liikumiseks ning strateegiliste programmide elluviimiseks rakendatakse kuute meedet (M). Meetmetest lähtub ka valla investeeringute ja tegevuste kava.

Meetmed (M):

M1: Haridus ja noorsootöö

M2: Kultuur, sport, rahvatervis, vaba aeg

M3: Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

M4: Taristu ja kommunaalmajandus

M5: Ettevõtlus

M6: Juhtimine

Järgnevalt on kirjeldatud peamised investeeringud ja tegevused meetmete kaupa. Täpsem investeeringute kava on välja toodud arengukava lisan 2.

M1: Haridus ja noorsootöö

Valdkonna suuremateks investeeringuteks on Puiga Põhikooli laiendamine, Sõmerpalu lasteaia ehitamine, Osula Põhikooli rekonstrueerimine, Orava koolimaja küttesüsteemi rekonstrueerimine, Parksepa koolihoone ventilatsioonisüsteemi rekonstrueerimine. Väiksemahulisi investeeringuid tehakse erinevates valla lasteaedades ja koolides. Noorsootöö suurimaks investeeringuks on Parksepa noortekeskuse rajamine.

Tegevused:

- 1.1. Koolivõrgu analüüs, vajadusel ümberkorralduste tegemine;
- 1.2. Tugispetsialistide teenuse tagamine kõigis haridusasutustes;
- 1.3. Hariduslike erivajadustega laste arengu toetamine: lasteaedades erirühmad, koolis väikeklassid ja/või väiksemad õpperühmad; õpetajate ja tugipersonali täiendõpe tööks erivajadustega lastega;
- 1.4. Õpilastranspordi lahendamine vajaduspõhiselt;
- 1.5. Koolide ja külade raamatukogude reorganiseerimine/ ühendamine;
- 1.6. Haridusasutuste ja Võrumaa Kutsehariduskeskuse koostöö edasiarendamine, sh täiskasvanuhariduse edendamine;
- 1.7. Rahvusvahelise koostöö arendamine;
- 1.8. Noorsootöövõrgustiku arendamine: noorte kaasamine otsustusprotsessidesse, mobiilse noorsootöö arendamine, noorte osaluskogu arendamine, toetusfondi loomine noortele ning noortekeskuste töö reorganiseerimine;
- 1.9. Noortekeskuste hoonete pidev kaasajastamine;
- 1.10. Infotehnoloogia vahendite kaasajastamine;
- 1.11. Kaasava hariduse põhimõtete rakendamine ja rakendamise analüüs;
- 1.12. Koostöö ja ühistegevuste arendamine hariduse ja noorsootöö valdkonnas;
- 1.13. Koolidevahelise koostöö ja kogemuspõhise õppe tõhustamine (õpilased, õpetajad, personal);
- 1.14. Õppiva organisatsiooni põhimõtetest lähtuv juhtimine haridusasutustes.

M2: Kultuur, sport, rahvatervis, vaba aeg

Valdkonna investeeringuteks on mh erinevate rahvamajade ja raamatukogude kaasajastamine ning vaba aja rajatiste edasiarendamine, sh mänguväljakud, spordiplatsid, ujumiskohad, puhkealad jne. Lähiaastate suurimad investeeringud on kajastatud arengukava lisan toodud investeeringute kavas. Perspektiivseks arendusprojektiks on uue maakondliku veekeskuse/spaa rajamine koostöös teiste omavalitsuste ja partneritega.

Tegevused:

- 2.1. Koostöö III sektoriga teenuste osutamisel ja vaba aja sisustamisel (sh teenuste delegeerimine, kogukonnateenuste arendamine jms);
- 2.2. Külakeskuste ja seltsiruumide arendamine, sh energiasäästumeetmete rakendamine;
- 2.3. Kogukonna ühisüritused, sh piirkonna kultuuriürituste säilitamine ja edasiarendamine;
- 2.4. Üle-vallaliste ürituste toetamine;
- 2.5. Sädeinimeste tunnustamine, toetamine ja nõustamine; külaaktivistide võrgustiku ja kogukonna koostöö võimestamine; külade ja heakorrategtevuste väärtustamine ning parimate tunnustamine (nt konkurss Kaunis kodu);
- 2.6. Tervist edendavate võimaluste arendamine, sh koostöös teiste omavalitsustega;
- 2.7. Puhkealade ja matkaradade arendamine;
- 2.8. Täiskasvanutele huvitegevuste võimaluste loomine ja vabaharidustegevuse toetamine;
- 2.9. Raamatukogude reorganiseerimine, sh juhtimisstruktuuri ümberkorraldamine ning raamatukogude kaasajastamine ja arendamine tugevateks multifunktsionaalseteks teenuskeskusteks (nt postiteenus, e-teenused, arvutioskuse arendamine);
- 2.10. Koostöö ja ühistegevuste arendamine kultuuri, spordi, rahvatervise ja vaba aja valdkonnas;
- 2.11. Vastseliina spordiväljaku ja puhkeala väljaehitamine.

M3: Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

Valdkonna suurimaks investeeringuks on esmatasandi tervisekeskuse rajamine Võru linna, mis on koostööprojekt. Perspektiivseks ühiseks arendusprojektiks koos teiste omavalitsuste ja partneritega on kaasaegse hoolekandeesutuse rajamine Võrumaale.

Tegevused:

- 3.1. Teavitustöö arendamine;
- 3.2. Vajadustele vastava sotsiaaleluruumide võrgustiku loomine;
- 3.3. Sotsiaalmaja ja/või -pindade renoveerimine, soetamine ja ehitamine, sh Kääpa sotsiaalkeskuse rekonstrueerimine;
- 3.4. Teenuste arendamine: varjupaigateenus, päevahoiuteenused, asendushooldus, dementsete hooldus, teenused kinnipidamisasutustest vabanenutele, tööpada/töö harjutamine, väärilt vananemise majad, sotsiaaltransport;
- 3.5. Koostöö ja ühistegevuste arendamise sotsiaalhoolekande ja tervishoiu valdkonnas;
- 3.6. Võru esmatasandi tervisekeskuse ehitamine;
- 3.7. Kaasaegse sotsiaalhoolekande asutuse rajamine koostöös teiste kohalike omavalitsustega.

M4: Taristu ja kommunaalmajandus

Valdkonna suurimad investeeringud on suunatud vee- ja kanalisatsioonivõrgustiku arendamise, kergliiklusteede rajamise, teedesse ning energiasäästlikkuse tõstmisesse. Täiendavalt panustatakse tänavavalgustuse kaasajastamisse, valla hoonete parendamisse aga ka nt bussipeatuste uuendamisse.

Tegevused:

- 4.1. Tööplaan teede mustkatte alla viimiseks, vajaduste kaardistus (teehoiukava);
- 4.2. Valla teede ehitus;
- 4.3. Koostöö riigiga oluliste taristuobjektide rajamisel/rekonstrueerimisel;
- 4.4. Optimaalsete lahenduste leidmine veeteenuse arendamisel arvestades kasusaajate hulka ja perspektiivi; veeteenuse üleandmine piirkondlikule vee-ettevõttele (ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni kava);
- 4.5. Vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimine/ehitamine;
- 4.6. Kiire internetiühenduse võimaluste toetamine;
- 4.7. Tänavavalgustuse inventariseerimine ja investeeringute plaani koostamine;
- 4.8. Jäätmete kogumisringide korraldamine valla ja KIKi toetusel;
- 4.9. Keskkonnateadlikkuse tõstmine;
- 4.10. Taastuenergia kasutamise toetamine;
- 4.11. Energiasäästu propageerimine ja energiasäästule orienteeritud meetmete rakendamine;
- 4.12. Korteriühistute vahelise koostöö toetamine elukeskkonna parendamisel (mänguväljakute, rohealade rajamisel, sissesõiduteede, parklate korrastamisel jms);
- 4.13. Võru valla veekogude korrashoidmine ja tervendamine;
- 4.14. Jääkreostuse likvideerimine;
- 4.15. Elamufondi arendamine, sh Vastseliina üürielamu ehitamine;
- 4.16. Kasutusest väljalangenud ehitiste likvideerimine, sh põllumajandus-, tööstus- või militaarehitiste lammutamine, jäätmete käitlemine, alade taaskasutusele võtmine jms;
- 4.17. Koostöö ja ühistegevuste arendamine taristu ja kommunaalmajanduse valdkonnas;
- 4.18. Valla hoonete ja rajatiste parendamine.

M5: Ettevõtlus

Ettevõtlusvaldkonnas on kavandatud investeeringud piirkonnaülese mõjuga turismiobjektide edasiarendamisse (Vastseliina piiskopilinnus, Piusa külastuskeskus).

Tegevused:

- 5.1. Ettevõtlusalade taristu arendamine;
- 5.2. Postitee arendamine;
- 5.3. Vallale kuuluvate sihtasutuste edasiarendamine, sh SA Vastseliina Piiskopilinnuse ja SA Piusa arendusprojektid (nt Vastseliina Piiskopilinnuse elamuskeskuse parkla laiendamine, sepikoja ümberehitamine ööbimismajaks);
- 5.4. Sõmerpalu motoklubi ja Adrenaliin Arena tegevuste toetamine;
- 5.5. Kütioru puhkekeskuse arendustegevuste toetamine;
- 5.6. Kaugtöö võimaluste arendamine, koostöö kompetentsikeskusega (kaugtöökeskus 2.0);
- 5.7. Noorte ettevõtlikkuse arendamine;
- 5.8. Valla tööstusalade arendamine (Vastseliina, Väimela);

- 5.9. Võru valla pärliketi arendamine (ettevõtted kui piirkonna pärlid);
- 5.10. Suurürituste ja ühisturunduse arendamine;
- 5.11. Koostöö ja ühistegevuste arendamine ettevõtluse valdkonnas.

M6: Juhtimine

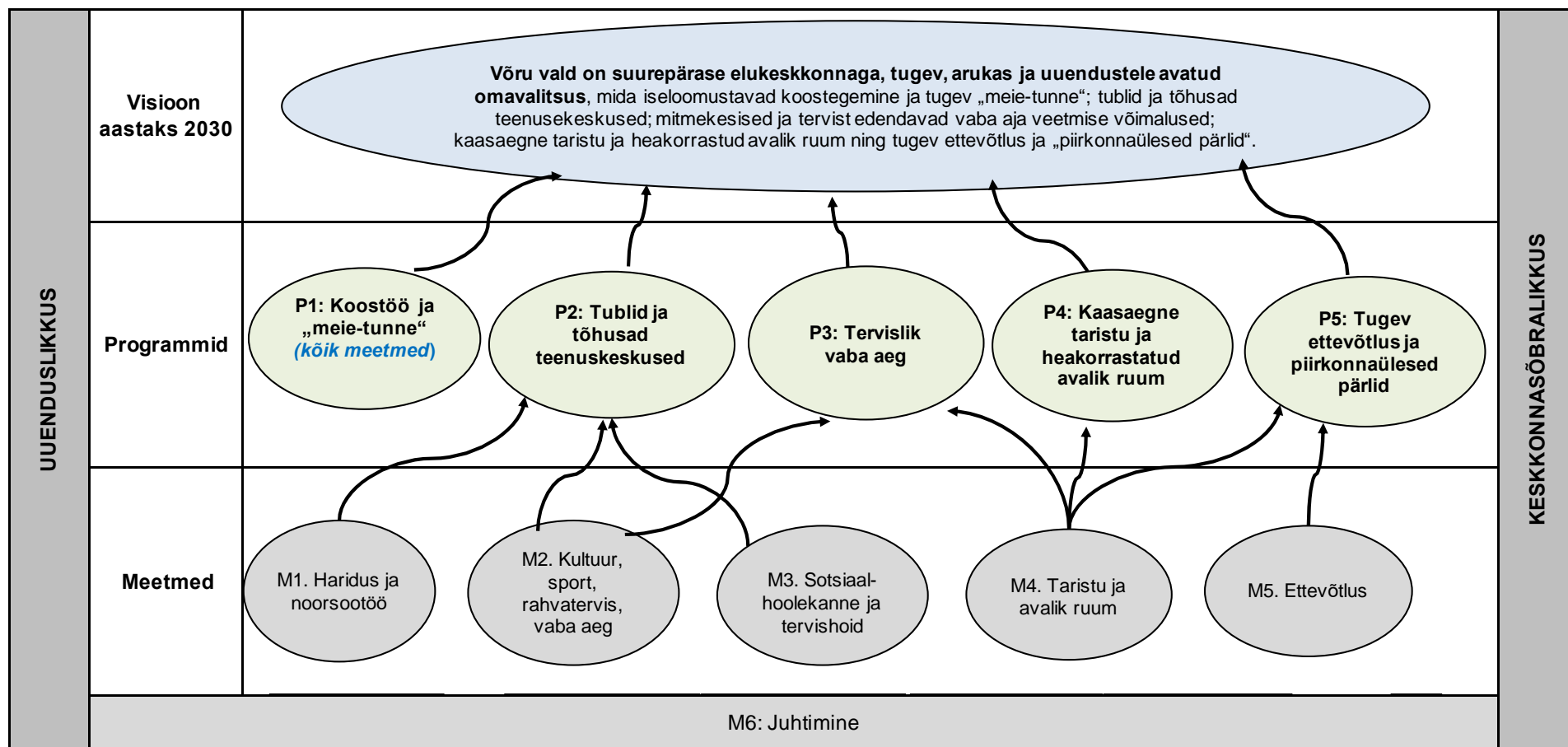
Valla juhtimise valdkonnas eraldi investeringuid kavandatud ei ole, mh panustatakse kinnisvara optimeerimisse, koostöösse, kommunikatsiooni arendamisse aga ka kaasava eelarve rakendamisse.

Tegevused:

- 6.1. Valla kinnisvara optimeerimine;
- 6.2. E-teenuste arendamine; bürokraatia vähendamine;
- 6.3. Teenuste delegeerimine eraettevõtetele/ kolmandale sektorile;
- 6.4. Valla kommunikatsiooni arendamine, sh tagasiside jms;
- 6.5. Sarnaste teemadega koostöökohtade otsimine naabervaldadega;
- 6.6. Koostöökoolitused külaaktivistide toetamiseks;
- 6.7. Rahvusvaheliste suhete arendamine;
- 6.8. Kaasava eelarve rakendamine;
- 6.9. Infotehnoloogia uuendamine töökohtadel;
- 6.10. Koostöö riigiasutustega piirkonna arendamisel, nt koostöö Kaitseväega;
- 6.11. Koostöö ja ühistegevuste arendamine juhtimise valdkonnas.

2.3. Strateegiakaart

Võru valla strateegia on kokkuvõtvalt kajastatud alloleval skeemil.

3. Arengukava rakendamine

Võru valla arengukava rakendamine toimub p 2.2 määratletud meetmete ja tegevuste ning arengukava lisa 2 kajastatud investeeringute alusel. Konkreetsete investeeringute kavandamisel lähtutakse eelarvestrateegiast ja iga-aastaselt vallaelarves toodust.

Üks kord aastas (hiljemalt mais) teostab Võru Vallavalitsus arengukava ülevaatamise ning esitab aruande vallavolikogule kinnitamiseks. Arengukava ülevaatamisel hinnatakse soovitud seisundi poole liikumist ning investeeringute ja tegevuste elluviimist ning viiakse vajadusel sisse korrektuurid. Samuti on vajalik valla arengukava üle vaadata uute strateegiliste dokumentide uuendamisel või koostamisel (nt üldplaneering, haridusvaldkonna arengukava jms).

Arengukava seiret tehakse kolmel tasandil:

- 1) **Elanike tagasiside küsitlus** – kord aastas (aprillis) toimub tagasiside ja ettepanekute kogumine vallaelanikelt. Selleks koostatakse elektrooniline ankeet, mille abil luuakse võimalus esitada ettepanekuid arengukava täiendamiseks. Ettepanekutest lähtuvalt otsustab vallavolikogu hiljemalt septembriks, milliseid täiendusi viiakse arengukavasse sisse. Tagasiside küsitluse juurde koostatakse vallavalitsuse poolt ka ülevaade eelmise aasta investeeringute ja tegevuste elluviimisest.
- 2) **Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine ja võrdlemine** – valla peamisi näitajaid võrreldakse referentsomavalitsustega iga-aastaselt koos majandusaasta aruande koostamisega. Võrdlusbaasis on Võru linn ning sarnased rõngasvallad ning nende keskuslinnad - Viljandi vald ja linn, Rakvere vald + Vinni vald ja Rakvere linn.

Võimalikud makromajanduslikud näitajad, mida võrreldakse:

- elanike arvu muutus (absoluutnumber, osakaal) - aastane võrdlus;
- maksumaksjate arvu muutus (absoluutnumber, osakaal) - aastane võrdlus;
- keskmine brutosissetulek elaniku kohta/maksumaksja kohta – aastane võrdlus;
- valla põhitegevuse tulemi osakaal põhitegevuse tuludest – aastane võrdlus.

- 3) **Investeeringute ja tegevuste täitmise hindamine** – iga-aastaselt koostatakse ülevaade investeeringute seisust ehk valla arengukava lisa 2 täitmisest ning nn pehmete tegevuste elluviimisest (arengukava p 2.2).

Investeeringute ja tegevuste täitmist mõõdetakse nn valgusfoori meetodil:

- PUNANE – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- KOLLANE – tegevus on täitmisel (eraldi hinnang, kas plaanipäraselt või esineb kõrvalekaldeid).
- ROHELINE – tegevus on teostatud.

Hindamise järgselt võetakse vajadusel ette korrigeerivaid tegevusi tegevuskava tulemuslikuks täitmiseks.